

František Langer – Pes druhé roty

Raf se narodil za polárním kruhem někde na severní Sibíři. Když odrostl, zapřáhl jeho pán – Jakut – sobí potah a vydal se několik set kilometrů na jih, aby své zásoby kožešin vyměnil za jiné potřebné věci a potraviny. Raf se výpravy zúčastnil jako hlídač potahu. Jenže pán cestou zemřel a sobi se rozutekli. Aby Raf nezhynul hladu nebo útokem vlků, musel se dostat k lidem. Doběhl k nim po několika dlouhých dnech a rázem se ocitl v psím ráji – ve vlakové stanici, kde přebývali českoslovenští vojáci s dostatkem potravy. Brzy se spřátelil s četařem Sochořem.

Na stanici již měsíce stál zasněžený vlak, skládající se asi z dvaceti červených nákladních vagonů, a v každém vagonu bydlilo šestnáct až dvacet československých vojáků. Tyhle nákladní vagony, „těplušky“, byly již po celý rok obydlím československých legionářů od doby, kdy odcházeli z Ukrajiny roku 1918, po celou dobu, kdy bojovali s bolševiky, až do nynějška, do února roku devatenáctého. Každý vagon byl rozdělen na dvě poschodí prkny, na nichž vojáci spávali. Vchody do vagonů byly z obou boků, avšak mezi nimi byl kousek volné prostory, zastavený železnými kamny, špalkem na dříví, zásobou topiva, vědrem na vodu, lavicí a takovými věcmi.

Celé československé vojsko tehdy po předlouhé sibiřské dráze, po magistrále, přejíždělo zvolna od Uralu do Vladistoku, od hranic Evropy osm tisíc kilometrů daleko k tichomořskému přístavu, odkud měli být dopraveni po moři domů. Tehdy byla již vlast osvobozena a českoslovenští dobrovolci v Rusku neměli již za co zápasiti. (...) Tehdy však, začátkem devatenáctého roku, objevili se v nitru Sibíře tlupy lidí – jedna z nich spálila vesnici na sever od stanice -, které přepadávaly vlaky na trati nebo poškozovaly koleje, takže jedoucí vlaky ztroskotávaly. (...) A protože sibiřská dráha, magistrála, byla dočasným bydlištěm Čechoslováků, přepadávali jejich nedobrovolný domov, rušili jim klid i návrat. Nezbylo tedy našim vojákům, než aby si trať pěkně hlídali. Proto několik desítek takových vlaků, ešalonů, jak jim vojáci říkali, se zastavilo na různých místech železniční dráhy a střežilo ji, zatímco zvolna, slyšeli jste, tuze zvolna, české vojsko po ní cestovalo tam, kam je volaly všechny jeho touhy.

Tak stál vlak s našimi vojáky i na téhle stanici. Malá četa z něho vycházela střežit nedaleký most přes říčku, jiné stráže chodily po nádraží a denně také procházely podél trati hlídky, pozorujíc, zda se někde neděje něco nekalého. Vojáci, kteří nebyli na strážích, docházeli do vesnice k mírným, tichým, pohostinným obyvatelům – byli to Rusové-Sibiřáci-, poseděli s nimi při hovoru a čaji a pobýli aspoň na chvíli pod opravdovou střešou. Ale větší část dne prosedávali v svých vagoncích, které byly jejich pohyblivým příbytkem, hráli se u železných kamínek, jež byly postaveny ve středu každého vozu, a četli, bylo-li co, povídali si, bylo-li o čem, a nebylo-li, tedy tiše vzpomínali na minulost, to jest na domov, a těšili se na budoucnost, to jest opět na domov.

(...)

Avšak i Raf poznal sám zblízka jednoho dne Nebezpečí. A protože si při tom vysloužil svou denní dávku potravy, kterou pak dostával jako každý voják, stojí tato příhoda za zaznamenání.

Důstojník, který velel vlaku, vydal příkaz, aby hlídání trati bylo prováděno s ještě větší pozorností než dosud. Dostal totiž telegram, že ze západu vyjelo několik vlaků, které na východ do Vladivostoku odvázejí invalidy. Ve vladivostockém přístavě je očekává krásná americká loď a pojedou domů, do vlasti, jako první českoslovenští vojáci vracející se ze Sibíře. Nutno tedy pečlivě střežiti nebezpečné pásmo trati, aby tito bratři, kteří jen milostí osudu unikli smrti na bojišti, nebyli na své cestě do touženého domova postiženi úkladem povstaleckých band.

Hoši prováděli svůj úkol opravdu svědomitě. Denní i noční hlídky byly zdvojnásobeny, takže na trati bylo stále živo. (...) Jednoho dne měla pochůzku Sochořova četa. Procházela kus trati dlouhý asi osm kilometrů, z nádraží k malé hlídačské budce, již sice hlídač ze strachu před povstalcem opustil, ale do níž se zato nastěhovala malá, ale vydatná hlídka čtyř Čechoslováků.

Četař Sochor a jeho deset vojáků vydali se brzy dopoledne na cestu. Dopoledne bylo slunné, odevšad bylo slyšeti, jak zurčí potůčky vody, proudící z roztálého sněhu, nebe bylo čistě modré,

téměř májové, a tak se čtětě pěkně šlapalo po trati. Nikde nenalezli nic podezřelého ani nic hrozivého, co by pokazilo radostnou náladu, kterou rozdával slunečný den. Tak došli v poledne k hlídačské boudě, u které je přivítali čtyři strážci, kteří se bez kožichů a bez plášťů hráli na lavičce před boudou. Zbraně zanechali v světnici.

„Neviděli jste nic podezřelého?“ ptal se jich Sochor, ačkoliv obraz čtyř lidí byl tak mírumilovný, že se ani nepotřeboval ptáti.

„Dohromady nic,“ odpověděl mu svobodník, který si říkal „velitel stanice“.

„Co myslíš tím dohromady?“

„Nu to, že tady bratr viděl ráno tři lidi, kteří šli po trati, a když ho také zahlédli, mizeli tamhle v lese. Zavolal nás a my jsme se šli podívat, zdali neměli špatné úmysly. Ale trat' je všude v pořádku. Sníh již ji nikde nezakrývá, a tedy by každé poškození bylo ihned vidět. Však nyní, když místo cest jsou všude potoky bláta, přejde po trati za den dosti lidí, proto ani ti tři nejsou nic divného, a proto jsem také řekl „dohromady“.“

„Ale že se lekli stráže a zmizeli, je přece jen podivné,“ řekl Sochor. Dal si popsat místo, kde stráž viděla chodce, a vyšel k němu se svou četou.

Došli k označenému místu a prohledávali je, pak šli ještě asi čtvrt hodiny dále, ale opravdu nikde nic podezřelého. Až tu Sochor zpozoroval, že Raf, který se celou cestu držel jeho pat, se náhle zastavil, očichával zemi a seběhl z náspu ke křoví, které zakrývalo malý dolík, do něhož ze všech stran stékala voda. Sochor následoval svého psa, dobře si místo obhlédl, ale vyjma několik stop, které byly tekoucí vodou již rozmazány, neviděl nic.

„Nu, pes vidí víc než člověk,“ řekl si, vrací se. „Budu naň dávat pozor.“

Raf viděl opravdu víc.

Již chvíli tu a tam na pražcích a v šterku podle kolejí cítil zápach cizích nohou, které tudy šly. Zápach znal docela dobře: Ucítil jej před dvěma týdny v šlépějích zanechaných ve sněhu kolem překocené lokomotivy, na níž leželi dva mrtví obránci. Ucítil jej před deseti dny v stopách kolem roztržitého vlaku, k němuž v noci přispěchali Čechoslováci na pomoc. A rozpomínal se matně, že jej poprvé ucítil ve spálené vesnici, kterou prošel, když přicházel do psiho ráje. Tam zdupaly tyto nohy sníh kolem mrtvol zavražděných sedláků, procházely světnicemi, stály kolem vylámaných truhel a vyvrácených dveří. Nyní si všechny vzpomínky opakoval, připočetl k nim, že jeho pán se svými druhy po něčem pátrá, vtáhl do svých nozder ještě jedenkrát zápach bot, které šly po trati, a již staré vzpomínky a napjatá pozornost jeho pána mu vykreslily v jeho rozumné hlavě obraz Nebezpečí, které obyčejně značilo kupu mrtvých těl a překocených vagonů.

(...) Jakmile se ovšem Raf přesvědčil svým čichem, vrátil se na násep. „Půjdeme za psem,“ řekl Sochor, „Raf něco větrí,“ a celá četa šla za Rafem.

Raf běžel nyní po stopách asi půl kilometru. Četa vojáků jej následovala téměř mlčky, jako by se báli psa vyrušiti. Nyní se zastavil, protože zde i stopy stály. Byly zde zmateny v klubko, přerézávaly se křížem krážem. Oběhl je několikrát, jako by je chtěl rozmotati, několikrát obrátil hlavu k Sochorovi, tázaje se tak, co zde ti lidé dělali. Sochor si dobře všiml nepokoje, schýlil se ke kolejím a prohlížel je, i vojáci prohlíželi pečlivě každý šroub, kterým jsou koleje připevněny k pražcům. Všechny byly na svém místě.

„Nic zde není, Rafe,“ řekl Sochor.

„To znamená,“ pomyslí si Raf, „abych šel dále po stopě. Ale můj pán mi neporoučí rozumně. Neboť zde, právě zde, Nebezpečí něco kutilo. Avšak musím vykonati, co si přeje. Jdu tedy po stopě. Jdu již dlouho, hle, tamto se začíná les. Zde na kraji lesa se stopy uchylují do něho. Půjdu za nimi do lesa. Nebezpečí je v lese.“

Pes zaběhl do lesa a Sochor jej následoval. Zde viděl v hlíně zřetelné otisky nohou, které šly po stezce. „Uprchlí tajgou,“ řekl svým druhům. „To je, jako by se propadli do země.“

„Hlavně že nic neprovedli na kolejích.“ říkali si vojáci. „Jistě si nemyslili, že je tak dobře hlídáme!“ A obraceli se, aby se vrátili k hlídačově budce.

Raf stál ještě na kraji lesa. Bylo mu divné, že se pán i jeho druzi vrací, když přece Nebezpečí je zde, v lese. Zamyslí se nad tím a pak porozuměl: Jestliže pán nechce Nebezpečí pronásledovat, tedy mu nejde o to, kam Nebezpečí odešlo, ale co udělalo zde, u obou železných trámů. A to já již vím, kde Nebezpečí něco nastrojilo.

Vyběhl po trati, předběhl vojáky a za chvíli byl znovu u místa, které již prve tak pečlivě očíhával. Pobíhal i nyní stále v úzkém kruhu, jako by naléhal, a dosáhl toho, že se vojáci, jakmile k němu došli, opět zastavili.

V těchto místech běžela trať po náspu asi patnáct metrů vysokém. Dole pod náspem se rozkládala protáhlá bažina, lemovaná při krajích suchým rákosem. Nebylo to právě vlídné místo a vhodné k zastávce. Ale přece jen se hlídka zastavila a všichni pohlíželi zvědavě na psa.

„Co zde to zvíře má?“ ptali se.

A Sochor trochu rozmrzen jeho jednáním řekl: „Nic, vždyť jsme všechno důkladně prohlédli. Půjdem.“

Ale právě v té chvíli se Rafovi rozjasnilo. Na jednom místě náhle ucítil, že se země dotýkala i ruce. Dříve si toho nepovšiml, protože stopy po rukou byly později zašlapány nohama. Nebezpečí něco zakrylo pískem a drobným kamením, kterým byla vyrovnána prostora mezi pražci. A již se opřel zadníma nohama o zem a předníma i čenicem začal rýti v štěrk.

Sochor náhle porozuměl. Přiskočil k Rafovi a na místě, kde hrabal pes, začal sám odhrnovati rukama štěrk. A sotva odhrnul malou vrstvu, vykřikl. Vojáci přiskočili a viděli: pod kolejí, zapalovačem položený na kusu staré nějaké kolejnice, se leskl nevystřelený dělový náboj, tak připravený, aby vybuchl, jakmile by vjela na kolej lokomotiva. Sochor nyní skoro něžně odsunul Rafa, který neopatrně přičichával ke granátu.

„Tedy přece měl pes pravdu,“ řekl Pazourek, rozhlížeje se. „A šikovně si to ti chlapi vymysleli. Kdyby se zde vlak vyšinul z kolejí, nezachránila by se ani noha. Celý by se zřítíl do bažiny. Násep je strmý a bažina asi hluboká.“

(...) Když se Sochor s Rafem vraceli do těplušky, byla to malá triumfální cesta. Po vlaku se ve chvílce rozšířila zpráva o tom, co Raf vykonal, a všichni vojáci nyní vyhlíželi z vagonů a provázeli Rafa pochvalnými slovy. Raf jim ovšem nerozuměl, avšak jeho obdivovatelé brzy se mu vyjádřili srozumitelněji. Nebyl ještě ani pět minut doma a již mu kdekdo z vlaku začal snášeti dobrá sousta a klásti je do jeho mísy. (...)

Také rozkaz velitele vlaku, večer předčítaný vojákům, přinesl Rafovi odměnu. V jeho posledním odstavci stálo:

„Psu četaře Sochora za jeho zásluhu o záchranu vlaku invalidů budiž denně vydávána dávka masa v množství rovnajícím se polovině dávky pro jednoho vojína.“

(...) Ode dne tohoto rozkazu se ve vlaku neříkalo „Sochorův pes“, ale „náš pes“, a když se o příhodě doslechli vojáci celého pluku, neříkali Rafovi jinak než „pes druhé roty.“

Jakut – obyvatel Jakutska (země na severovýchodě Ruska, na Sibiři, až u Severního ledového oceánu)

Odchod legionářů nebyl jednoduchý – Ukrajina obsazená Němci jim zablokovala krátkou cestu do Evropy, museli dojet vlaky na úplný východ Ruska (do Vladivostoku) a pak loděmi obeplout Indii a dostat se do Evropy (do Itálie). Odtamtud opět cestovali vlaky.

František LANGER. *Prózy pro mládež*. Vyd. v tomto souboru 1. Praha: Kvarta, 2004, *Pes druhé roty*. s. 7 - 221. ISBN 80-86326-41-1.

- 1) Připomeňte si vše, co víte o legionářích v první světové válce.
- 2) Kdy se odehrává děj ukázky?
- 3) Proč bydlí legionáři v nákladním vlaku? Jaké měli pohodlí?
- 4) Jaké nyní, v roce 1919, plnili legionáři úkoly?
- 5) Jak se pes od polárního kruhu dostal až k transsibiřské magistrále?
- 6) Kdo se ho ujal? Jak se mu pes odvděčil?
- 7) Proč ho nazývali psem druhé roty?
- 8) Co by se stalo, kdyby granát nevyčmúchal?

9) Která část příběhu je popisná a která má zápletku?

10) Co znamená, když se o knize řekne, že je autobiografická (nebo že má autobiografické prvky)?

Řešení:

1) Legionáři – dobrovolné vojenské jednotky (1914 – 1920) tvořené z lidí žijících trvale v Rusku, Itálii a Francii a zajatci a uprchlíci z rakouské fronty k „nepřítelům“, v Rusku je pomáhal formovat TGM, jejich celkový počet přesáhl 100 000; oslovovali se „bratře“; ihned po návratu do ČSR nastupovali do armády – k zajištění území místo vojska spojenců; za první republiky velmi ceněni (měli i přednost při hledání zaměstnání, byli najímáni jako hradní stráž...), po r. 1948 velmi zatracováni - kniha vyšla poprvé v roce 1923 (do roku 1935 ještě 5x) a pak až v 1992; legionářská literatura; mnozí po Mnichovské dohodě vraceli francouzská vyznamenání

2) V únoru r. 1919.

3) Vraceli se do vlasti – cestovali celým Ruskem k moři; žádné pohodlí – v nákladních vlacích byly ve dvou patrech postele, uprostřed u výsuvných dveří kamínka a lavice na sezení.

4) Hlídali trať a pomáhali chránit obyvatele od povstaleckých band.

5) Doprovázel svého pána na cestě za výměnným obchodem, po jeho smrti se vydal na jih k lidem.

6) Četař Sochor; pomáhal mu při službách jako hlídací a pátrací pes.

7) Žil s vojáky druhé roty – stal se známým.

8) Zahynulo by mnoho vojáků – invalidů, kteří se vraceli do vlasti (válku přežili, cestu domů by nepřežili).

9) První část popisná (popis vlaku a života vojáků), druhá má zápletku (vyprávění o hledání granátu).

10) Že je z autorova života – F. Langer byl lékařem v ruské legii.